

водночас не порушуватиме свободи та демократію. Українці дуже цінують свої права на свободу та справедливість, захищаючи їх навіть своїм життям.

Для створення ефективної системи інформаційної безпеки необхідно використовувати три логічні складові:

технічну – створення та функціонування всіх необхідних технічних систем;

політичну – державна політика повинна бути спрямована на забезпечення інформаційної безпеки;

правову – всі елементи повинні бути оформлені у відповідні нормативно-правові акти.

Створення інформаційної безпеки в умовах війни є комплексною технічною та політико-правовою діяльністю уповноважених органів, спрямованою на захист держави, суспільства та людини. У час війни захист інформаційної безпеки є пріоритетним, оскільки від нього безпосередньо залежить безпека суспільства та людини. В цей період публічно-правовий захист виходить за межі традиційного регулювання та охоплює приватно-правові відносини [3, с. 154].

Отже, захист інформаційної безпеки є невід’ємною складовою національної безпеки кожної країни. В сучасному світі, де інформаційні технології стають все більш важливими і широко використовуються, захист інформації стає пріоритетним завданням для кожної держави. Збільшення кількості кібератак і кіберзлочинів свідчить про те, що інформаційна безпека стає все більш важливою для забезпечення національної безпеки.

Для побудови ефективної системи інформаційної безпеки в умовах війни необхідно мати комплексну технічну та політико-правову діяльність уповноважених органів, спрямовану на захист держави, суспільства та людини.

1. Бондарчук В. І., Бондарчук О. В. Інформаційна безпека в системі національної безпеки держави. 2019. *Політологічні читання*. №18. С. 50–54.

2. Гінзбург А. І., Семенов В. М. Інформаційна безпека держави: сутність та напрями забезпечення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. №3. 2020. С. 72–79.

3. Котерлін І. Б. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану у аспекті забезпечення інформаційних прав та свобод. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 1. 2022. С. 150–155.

4. Кулаківська Г. О. Інформаційна безпека України в умовах інформаційної війни. *Науковий вісник Чернівецького університету*. № 951. 2021. С. 97–101.

УДК 004+159.595

DOI: 10.31733/17-03-2023-551-553

Володимир ГНЕДЮК

науковий співробітник

Олена ГОРУН

головний науковий співробітник

Українського науково-дослідного

інституту спеціальної техніки

та судових експертиз, м.Київ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА – ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК СПОСІБ ПРОТИДІІ ПРОПАГАНДИ

На сьогоднішній день у людства існує упередженість, що людина суттєво відрізняється від тварин. Але наявність однієї спільної риси спростовує багато тверджень з цього приводу. Мова йде про вбивство. У тваринному світі існує чимало агресивних видів тварин, які здатні вбивати собі подібних, але причини скоєння вбивства у тварин суттєво відрізняються від людських. Люди - єдиний вид, який здатен вигадати історію, аби вважати, що за допомогою вбивства інших людей існує спосіб врятувати собі життя. 24 лютого 2022 року увесь світ був свідком демонстрації ілюзорних імперіалістичних амбіцій росії. Під гаслом «На захист батьківщини!» російська федерація розпочала масштабні вбивства українців, ставлячи перед собою мету виправдання своїх агресивних намірів нібито наявною загрозою життю і безпеці росіян. У веденні агресивної війни російської федерації

проти України існує два аспекти – це кінетичний метод (прямі фізичні дії, приміром ведення прямої війни у вигляді обстрілів) та некінетичні методи, до яких належить інформаційна війна у вигляді пропаганди [1].

Кінетичний метод (війна) несе за собою руйнування. Некінетичні методи потребують значно більше зусиль, і часто цей аспект у війні становить понад 80% від загальної кількості заходів, оскільки війна вимагає від людей чималої гнучкості мислення, аби так само швидко адаптуватися до швидкоплинних змін. Дуже часто вся стратегія протистояння побудована виключно на некінетичних методах через те, що кожна людина чимало часу приділяє увагу тому, що відбувається в інформаційному просторі всього світу. Вся суть таких маніпуляцій полягає в тому, щоб визначити, у що вірить людина, і діяти відповідним чином. Агресором здійснюється буквально «бомбардування» свідомості людства безперервним потоком різноманітної інформації. Оскільки людський мозок – це свого роду інформаційний процесор, некінетичні методи, а саме пропаганда, будуються за таким алгоритмом: відправник – повідомлення – отримувач – когнітивний ефект.

Люди, яким притаманне гнучке мислення, можуть давати раду величезному потоку інформації та протидіяти інформаційним атакам.

Люди з недостатньо розвиненим критичним мисленням з легкістю здатні уявляють суть вигаданої історії, і це має кілька причин [2]:

Несвідоме прагнення надавати пояснення подіям, що здаються складними, заплутаними і такими, які лякають. Це в свою чергу дозволяє їм знижувати рівень власної тривоги і стресу від непередбачуваності того, що відбувається у світі.

Бажання відчувати свою особливість і приналежність до «прогресивної групи осіб», «провідної спільноти».

Власні когнітивні спотворення.

Які когнітивні спотворення можуть впливати на створення пропаганди та віру людини в неї:

Ефект ореолу говорить про те, як люди сприймають інших людей: загальне враження про людину впливає на те, що індивідуум відчуває та думає про неї. Фізично привабливим людям, публічним особам та політикам надається оцінка більш розумніших та компетентніших представників спільноти. Тому, формування образу – невід’ємна частина будь-якої пропаганди: пропагандистський лідер завжди здоровий, брутальний і молодий якщо не тілом, то хоч би душею. Йому вибачають нецензурні лексикону, дефекти дикції, фальш, непрофесійність та інші вади. Але ефект ореолу спрацьовує і у зворотний бік – наприклад, при спробі дискредитувати образ політичного опонента.

Люзія кореляції дозволяє людині бачити неіснуючі взаємозв’язки між параметрами, властивостями та явищами на основі стереотипів. Люди схильні приписувати шаблонні характеристики окремим людям, представникам груп, з культурою яких вони не знайомі, наприклад, за національною ознакою. Так Європа перетворюється на «Гейропу», а українці – на «бендерівців», «фашистів».

Упередженість підтвердження передбачає, що люди надають перевагу інформації, яка відповідає особистим віруванням і упередженням, і інтерпретується так, щоб вона краще підлаштовувалась під власну картину світу, при цьому ігноруються факти, що суперечать цій інформації. Люди, які перебувають у інформаційному міхурі, цікавитимуться лише тими аспектами подій, що обмежуються «оболонкою міхура», ігноруючи чи не надаючи значення зовнішньої інформації, як непотрібної чи неправдоподібної.

Побоювання втрати говорить про те, що люди з більшою ймовірністю підуть шляхом мінімізації ризиків, ніж сфокусуються на потенційній вигоді. Так їм легше зберегти поточний звичний стан справ, ніж зробити дії для можливої, але негарантованої зміни становища. Наприклад, всім знайомий «Не розгойдуйте човен». «Не на часі».

Ефект наслідування – більше відомий як «стадний інстинкт». Проявляється у прагненні людей переймати моделі поведінки та ставлення інших через побоювання ізоляції та бажання суспільного схвалення. Тут спрацьовує таке психологічне явище, як соціальний доказ: не знаючи, якому способу поведінки віддати перевагу, люди покладаються на думку оточуючих, вважаючи, що ті краще знають ситуацію. В свою чергу «оточуючими» є ті, хто частіше з’являється в ЗМІ, медійні журналісти.

Ефект хибного консенсусу – тенденція переоцінювати те, наскільки інші погоджуються з нами. Це когнітивне спотворення змушує людей вважати, що їхні власні ідеї та цінності «нормальні» для оточуючих, і більшість людей поділяє їхню думку.

Ангажовані медіа знають, як працюють сліпі плями свідомості, і створюють маніпуляції, спираючись на них. Але пропагандисти також люди, схильні до тих же спотворень, а іноді – і до психічних розладів, маркером яких може стати патологічна брехня, за якої люди щиро вірять у те, що говорять. Але навіть майстерно продуману деструктивну пропаганду можна розпізнати, якщо знати конкретні прийоми маніпуляцій, що використовуються у повсякденній політичній практиці. Одна з таких маніпуляцій полягає у безперервному завантаженні свідомості людини потоком інформації (у якості прикладу можна навести безперервний потік інформаційних шоу російського телебачення, де з ранку до вечора у надається лише деструктивні «наративи» щодо України та її західних партнерів). При цьому, у мозку людини не залишається місця для процесів асоціативного гнучкого мислення [3]. Розслаблений розум шукає нові ідеї та пояснення; завантажений розум може знайти хіба що знайомі ідеї, які зазвичай не мають жодної цінності. На сьогоднішній день технологічний процес, підвищуючи цінність гнучкого мислення, водночас робить його дедалі рідкісним явищем. За останній час це переросло в серйозну проблему, на розв'язання якої спрямовані дослідження та теорії у галузі когнітивної психології.

Флемінг Сплідсбоель Хенсен, старший науковий співробітник Данського інституту міжнародних досліджень, відзначає такі кроки протидії пропаганді [1]:

- нове законодавство;
- технічні рішення (використання штучного інтелекту);
- фінансування (суспільне мовлення);
- якісна журналістика;
- когнітивна протидія.

Україна наразі використовує методи протидії некінетичним методам ведення війни як у короткостроковій перспективі (блокування деструктивних інформаційних джерел), так і у довгостроковій – стимулювання розвитку критичного мислення як у суспільства в цілому, так і в окремих його представниках. Ну думку автора, одним зі шляхів реалізації зазначеної стратегії є розробка та впровадження державної цільової програми соціальної спрямованості, виконання якої дасть змогу:

розробити дистанційні/очні курси, тренінги та навчальні дисципліни для всіх верств суспільства з урахуванням віку, соціального статусу, та етнічної ментальності населення України;

розробити підручники/посібники/навчальні матеріали, у тому числі електронні, з метою надання відповідних знань у галузі когнітивної психології для працівників/службовців/студентів/школярів.

розробити нові, модернізувати існуючі навчальні програми щодо підвищення кваліфікації працівників та державних службовців на основі національних та міжнародних успішних практик.

1. Методи впливу пропаганди та протидія їм. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/metody-vplyvu-propagandy-ta-protydiya-nym-i30638>.

2. Хто створив «фабрику тролів» або чому люди вірять в пропаганду? URL: <https://i-ua.tv/society/66965-khto-stvoryv-fabryku-troliv-abo-chomu-liudy-viriat-v-propahandu>.

3. Гнучкість. Пластичне мислення в епоху змін/Леонард Млодінов; Пер. з англ. М. Гоцацюка.-К.: Вид. група КМ-БУКС, 2019.-272с.